הִלְכוֹת בְּרָכוֹת הַשַּׁחַר סִימָן נו נז

(ו) [ו] יִתְבָּרַךְ וְלֹא (יג) אַחַר בָּרִיךְ הוּא, (יד) וְלֹא יַפְסִיק בֵּין בָּרִיךְ הוּא (ו) לְעָלָא מִכָּל בְּרָכָתָא וְכוּ׳: **ג** [ג]הָעוֹנִים עַד לְעָלְמֵי עָלְמַיָּא בִּלְבַד טוֹעִים הֵם, כִּי אָסוּר לְהַפְרִיד בֵּין (טו) עָלְמַיָּא לְיִתְבָּרַךְ: **ד** [ד]כְּשֶׁאוֹמֵר הַחַזָּן יִתְגַּדַּל כּוֹרֵעַ וְכֵן בְּיִהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא וְכֵן בְּיִתְבָּרַךְ וְכֵן בְּבָרִיךְ הוּא וְכֵן בְּאָמֵן: **ה** [ה]לְאַחַר שֶׁסִּיֵּם הַקָּדִישׁ פּוֹסֵעַ שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת [ח]וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר עֹשֶׂה שָׁלוֹם וְכוּ׳:

ה תְּשׁוּבַת ר׳ יוֹסֵף גִּיקַטִילְיָא (הובאה בב״י ד״ה ולענין). **ו** לְשׁוֹן הַגָּל בּוֹ (סי׳ ז). **ז** בֵּית יוֹסֵף (ד״ה ונהגו) בָּשֵׁם מַנְהִגָּם. **ח** תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן סִימָן י״ג.

א בְּרָכוֹת מ״ט (ע״ב). **ב** רַבֵּנוּ יוֹנָה (לו: ד״ה מכיון) וְהָרֹא״שׁ (פ״ו סי׳ כו) בָּשֵׁם ר״י בָּרְצְלוֹנִי בָּשֵׁם רַב סְעַדְיָה (סיידור, קריאת התורה). **ג** סֵפֶר הַמַּנְהִיג (דיני תפלה סי׳ כו).

נז דִּין בָּרְכוּ וַעֲנִיָּתוֹ. וּבוֹ ב׳ סְעִיפִים:

א (א) [א]אוֹמֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר בָּרְכוּ אֶת ה׳ הַמְבֹרָךְ (ז) [א] (ב) * וְעוֹנִים אַחֲרָיו בָּרוּךְ ה׳ הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד, (ג) (ג) [ב]וְחוֹזֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר (ד) וְאוֹמֵר בָּרוּךְ ה׳ הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד. וְנָהֲגוּ שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מַאֲרִיךְ בְּבָרְכוּ וְהַקָּהָל אוֹמְרִים יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְכוּ׳ (ה) בְּעוֹד שֶׁהוּא (ג) [ג] מַאֲרִיךְ בְּבָרְכוּ (טור): **ב** [ג]מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְצָעֵק עַל חֲבֵרֵיהֶם בֵּין קַדִּישׁ וּבָרְכוּ לְיוֹצֵר אוֹר, אוֹ לְדַבֵּר בְּצָרְכֵי רַבִּים, (ו) טוֹעִים הֵם. (וְעַיֵּן לְעֵיל סוֹף סִימָן נ״ד (מ״ג)):

בַּאֵר הַיטֵב

ב (ו) **יִתְבָּרַךְ.** וּבַכְּנֻסִיּוֹת (שער הכוונות, דרושי הקדיש דרוש א) חָשִׁיב חֲמִשָּׁה אֲמֵנִים דְּצָרִיךְ לַעֲנוֹת בְּקַדִּישׁ, וְכֵן כָּתַב הַיַּד אַהֲרֹן (הגה״ט): (ז) **לְעָלָא.** כָּתַב ט״ז (סק״ב) שֶׁמִּצְאתִי רַבִּים טוֹעִים בְּשָׁעָה שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר בָּרִיךְ הוּא, עוֹנִים גַּם הֵם תִּבּוֹת אֵלּוּ בָּרִיךְ הוּא לְעָלָא, וְזֶה נִדְאֵי חֲרוּף הוּא, דְּמִשְּׁמַע דִּמְתַבָּרַךְ רַק לְעָלָא וְלֹא לְתַתָּא חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא יֵשׁ לָהֶם לוֹמַר גַּם (ח) מִכָּל בְּרָכָתָא, אוֹ שֶׁיֹּאמְרוּ רַק בָּרִיךְ הוּא כְּמִנְהָגֵנוּ: (יד) **וְלֹא יַפְסִיק.** עַיֵּן בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סק״ו) שֶׁהֵבִיא דְּמִפֶּרֶשׁ הַכַּוָּנוֹת מוּכָח לְהָפֶךְ, [א]דְּתַבַּת בָּרִיךְ הוּא מְחַבֵּר אֶל תִּבַּת דְּקַדְשָׁא, וְאַחַר כָּךְ יֵשׁ הֶפְסֵק קָצָת כְּמוֹ אָתְנַחְתָּא וְשׁוּב מַתְחִיל לְעֵלָּא וְכוּ׳, כְּלוֹמַר שְׁיִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְעֵלָּא מִכּוּ׳. וְעַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן (תקצ״ב) [תק״צ] דִּלְכַלֵּי עָלְמָא תִּקְיָעָה וּתְרוּעָה הוּא שְׁנֵי דְּבָרִים, דִּקְדוּשָׁא הוּא הַפְסֵק מֵאֲמַר וּבָרִיךְ הוּא לְעֵילָא כו׳ הוּא עִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יָפֶה עוֹשִׂים קצת שֶׁעוֹנִין בָּרִיךְ הוּא לְעֵילָא, שֶׁהוּא כְּמוֹ חִירוּף שֶׁמְּשַׁמֵּע שֶׁאֵינוֹ מְבוֹרָךְ אֶלָּא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה, אֶלָּא יֵשׁ לָהֶם לוֹמַר גַּם מִן כָּל בִּרְכָתָא, שְׁסּוֹבְרִים דְּשָׁמִיהּ

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

ב [ו] **יִתְבָּרַךְ.** עַיֵּן בְּאֵר הַיטֵב. עַיֵּן שָׁם בְּכַוָּנוֹת דְּאֵם מְסַיְּמִים הָעוֹנָה עַד בְּעָלְמָא קַדִּם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, צָרִיךְ לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר שְׁמָהּ דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַיֵּן שָׁם. וּמִזֶּה מְבֹאָר שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר בָּרִיךְ הוּא מְחֻבָּר אֶל תִּבַּת דְּקַדְשָׁא, וְדִלְמָא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַדְּרָכֵי מֹשֶׁה (אות ג) בְּשֵׁם אוֹר זָרוּעַ (ס״ב סי׳ מב) שֶׁהֶבְאוּ הַמַּגֵּן אַבְרָהָם (סק״ח), וְכֵן כָּתַב בְּהַגָּ״ה, אֶלָּא שֶׁהַהֶפְסֵק קָצָת כְּמוֹ אָתְנַחְתָּא הוּא אַחַר תִּבַּת בָּרִיךְ הוּא וְשׁוּב מַתְחִיל לְעֵלָּא כו׳, כְּלוֹמַר שְׁיִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְעֵלָּא כו׳. וְעַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן ס״ו (בבאר היטב סק״ו), דְּבְמָקוֹם שֶׁאֵין רַשַּׁאי לְהַפְסִיק, לֹא יֹאמַר רַק עַד יִתְבָּרַךְ עַיֵּן שָׁם:

א [א] **וְעוֹנִים.** עַיֵּן בָּאֵר הַיטֵב. וְכָתַב בְּשֶׁלְמֵי חַיִּים וְלֹא שְׁמַע מִפִּי קל״ט טָעִיךְ ר׳ בְּהַגָּ״ה. רַק שְׁמַע הַקָּהָל עוֹנִים, אוֹמֵר אֲחֲרֵיהֶם אָמֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסִימָן קל״ט טָעִיךְ ר׳ בְּהַגָּ״ה. הַשְׁתָּא שֶׁאוֹמֵר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בָּרְכוּ וְלֹא נִבְרַךְ כְּמוֹ בְּזִמּוּן, עַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב בְּפֶרֶק ז׳ דְּבְרָכוֹת מִשְׁנָה ג׳, וּבִתְשׁוּבַת מֹשֶׁה יוֹסֵף בֵּ׳ (או״ח) סִימָן ט״ו: (ב) **וְחוֹזֵר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְאוֹמֵר.** וְאִם אֵין שָׁם עֲשָׂרָה בְּלֹא הוּא, אִם לֹא עָנָה עִמּוֹהֶם לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. אֲגַדָּה (ברכות סי׳ צח), מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ט): (ג) **מַאֲרִיךְ.** דַּוְקָא בְּשָׁעַת הַנִּגּוּן, אֲבָל בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר הַתִּבּוֹת לֹא יֹאמַר כְּלוּם. וְאִם אֵין הַחַזָּן מַאֲרִיךְ בְּבָרְכוּ, מוּטָב שֶׁיִּשְׁתֹּק וְיִכַּוֵּן מַה שֶּׁאוֹמֵר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, כְּדֵי שֶׁיִּצְטָרֵף בָּרוּךְ ה׳ הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד. (ס״ב), וְהַגָּהַת יַשׁ נוֹחָלִין (אזהרות התפילה אות יד). [הַנּוֹהֲגִין לוֹמַר ׳אֶת ה׳ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא׳ (דברים ו יג) כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְאֶת, כָּתַב רַשַׁ״ל (שו״ת סי׳ סד) שֶׁאֵינוֹ מְקֻבָּלָה וְלֹא מִיסּוֹד הַחָכְמָה]:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

הַמְנַהֵג לַעֲנוֹת אָמֵן, [וּפָלָא עַל הַשַּׁלְחָן עָרוּךְ שֶׁלֹּא הֶעְתִּיק הָאָמֵן הַזֶּה אֲשֶׁר הוּא מְבֹאָר בְּרַמְבַּ״ם (סדר תפילות נוסח הקדיש) וְהֶעְתִּיקוֹ בְּבֵית יוֹסֵף (ד״ה כתב הרמב״ם)]: (יג) **אַחַר בָּרִיךְ הוּא.** יֵשׁ שְׁטוּעִים (כט) שֶׁכְּשָׁעָה שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר בָּרִיךְ הוּא, עוֹנִים גַּם הֵם תִּבּוֹת אֵלּוּ בָּרִיךְ הוּא לְעֵלָּא, וְזֶה נִדְאֵי חֲרוּף הוּא, דְּמִשְּׁמַע דִּמְתַבָּרַךְ רַק לְעֵלָּא וְלֹא לְתַתָּא חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא יֵשׁ לָהֶם לוֹמַר גַּם (ח) מִכָּל בִּרְכָתָא, אוֹ שֶׁיֹּאמְרוּ רַק בָּרִיךְ הוּא כְּמִנְהָגֵנוּ: (יד) **וְלֹא יַפְסִיק.** עַיֵּן בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סק״ו) שֶׁהֵבִיא דְּמִפֶּרֶשׁ הַכַּוָּנוֹת מוּכָח לְהָפֶךְ, [א]דְּתַבַּת בָּרִיךְ הוּא מְחֻבָּר אֶל תִּבַּת דְּקַדְשָׁא, וְאַחַר כָּךְ יֵשׁ הֶפְסֵק קָצָת כְּמוֹ אָתְנַחְתָּא וְשׁוּב מַתְחִיל לְעֵלָּא וְכוּ׳, כְּלוֹמַר שְׁיִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְעֵלָּא מִכּוּ׳. וְעַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן (תקצ״ב) [תק״צ] דִּלְכַלֵּי עָלְמָא תִּקְיָעָה וּתְרוּעָה הוּא שְׁנֵי דְּבָרִים, דִּקְדוּשָׁא הוּא הַפְסֵק מֵאֲמַר וּבָרִיךְ הוּא לְעֵילָא כו׳ הוּא עִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יָפֶה עוֹשִׂים קצת שֶׁעוֹנִין בָּרִיךְ הוּא לְעֵילָא, שֶׁהוּא כְּמוֹ חִירוּף שֶׁמְּשַׁמֵּע שֶׁאֵינוֹ מְבוֹרָךְ אֶלָּא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה, אֶלָּא יֵשׁ לָהֶם לוֹמַר גַּם מִן כָּל בִּרְכָתָא, שְׁסּוֹבְרִים דְּשָׁמִיהּ

בַּאוּר הַלָּכָה

א * **וְעוֹנִים אַחֲרָיו.** עַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק״א) **וְצַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה** (סק״ב) **בְּשֵׁם אֵלִיָּה רַבָּה.** וְצַיֵּן בְּפֶרִי מְגַדִּים בְּסִימָן קכ״ד (א״א) אות י״ח שֶׁנִּשְׁאַר בְּקוּשְׁיָא, דִּמְדִבְרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם שָׁם מוּכָח בְּהֶדְיָא דְּהוּא סוֹבֵר גַּם כֵּן דְּיָכוֹל לַעֲנוֹת עִם הַצִּבּוּר אַף שֶׁלֹּא שָׁמַע בִּתְחִלָּה לְהַשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁאָמַר בָּרְכוּ. וְהֵאֱמֶת לְפִי דִּבְרֵיהֶם דְּאִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אָמַר בִּלְחַשׁ, אֲפִלּוּ אִם לֹא אָמַר בִּלְחַשׁ רַק שֶׁהוּא עָמַד בָּרְחוֹק וְלֹא שָׁמַע, גַּם כֵּן הָכִי. עַל כֵּן נִרְאֶה לִי פָּשׁוּט דְּגַם הַמָּגֵן אַבְרָהָם מוֹדֶה לְאֵלִיָּה רַבָּה, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַב בְּעַצְמוֹ בְּסוֹף סִימָן קכ״ד, אַךְ דְּאִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אָמַר בִּלְחַשׁ וְלֹא שָׁמְעוּ מִמֶּנּוּ תִּשְׁעָה אֲנָשִׁים, רַק אִיזֶה אֲנָשִׁים יְחִידִים, וְעָנוּ בָּרְכוּ, וְעַל יְדֵיהֶם נִשְׁמַע הַקּוֹל לַאֲחֵרִים וְעָנוּ גַּם הֵם בָּרְכוּ, צְבּוּר לְאֶת, כָּתַב רַשַׁ״ל (שו״ת סי׳ סד) שֶׁאֵינוֹ מְקֻבָּלָה וְאֵינוֹ מִיסּוֹד הַחָכְמָה: **ב** (ו) **מוֹעִים.** (ז) דַּהֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ כְּבָר הִתְחִיל בְּיוֹצֵר אוֹר:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

ב (סט) ט״ז (סק״ג): (נ) פְּרִי מְגַדִּים לְרַעְתּוֹ עַיֵּן שָׁם, וּלְדִידָן דִּסְכִירָא לָן דְּהַשַּׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה הַמּוּבָא בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן י״ד אֵין צָרִיךְ לוֹמַר רַק בָּרִיךְ הוּא: **ג** (נא) דִּוּמְיָא דְּתִקִּיעוֹת לְקַמָּן בְּסִימָן (תקצ״ב) [תק״צ] דִּלְכַלֵּי עָלְמָא תְּקִיעָה וּתְרוּעָה הוּא שְׁנֵי דְּבָרִים, וּמִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ אָסוּר שָׁם בְּסָעִיף ה׳ רַק בִּנְשִׁימָה אַחַת:

א (ט) לְקַמָּן בְּסִימָן קל״ט טָעִיךְ ר׳: (ז) סִימָן קל״ט (ס״ו): (ז) בָּאֵר הַיטֵב (סק״ג):

ב (ז) סִימָן קל״ט טָעִיךְ ר׳: (ח) מַהֲגָ״א סוֹף סִימָן נ״ד:

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] וּבשו״ע הרב (ס״ו) כתב: יש מקומות נוהגין לענות אמן אחר בריך הוא שסוברים דברוך הוא חוזר על דקודשא והוא תרגום של הקדוש ברוך הוא, אבל במדינות אלו אין מפסיקים כלל בין בריך הוא ללעילא מן כל ברכתא, שסוברים דשמיה

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah